

ΦΟΙΒΟΣ Ι. ΠΙΟΜΠΙΝΟΣ

Ἡ Ἑλλάδα ὡς ὀμφαλὸς καὶ ὁ Δικέφαλος Ἄετὸς

Ἡ Ἑλλάδα ὡς ὀμφαλὸς καὶ ὁ Δικέφαλος Ἄετὸς^[*]

Μνήμη Βασιλείας Χαλιώτη

Μεγάλος ἀριθμὸς παραδόσεων θεωρεῖ ὡς ἀπαρχὴ τοῦ Κόσμου ἓναν ὀμφαλὸ ἀπὸ ὅπου ἡ θεοφάνεια διαχέεται στὶς τέσσερις κατευθύνσεις. Στὴν Ἰνδία, ἤδη στὴ Ριγκ-Βέδα γίνεται λόγος γιὰ τὸν ὀμφαλὸ τοῦ Ἀδημιούργητου· καὶ γιὰ τὸν Ἰνδουϊσμὸ ἀπὸ τὸν ὀμφαλὸ τοῦ Βισνὸς φύεται ὁ λωτὸς τοῦ ἐκδηλωμένου Σύμπαντος. Διεθνῶς, στοὺς χώρους τοῦ ἐσωτερισμοῦ καὶ τῆς μύησης, ὀμφαλὸς καλεῖται τὸ γαιοδυναμικὸ κέντρο τοῦ Κόσμου, ἀλλὰ καὶ εἰδικότερα τῆς Γῆς. Καὶ ὅπως ὀμφαλὸς εἶναι τὸ κέντρο τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, τὸ σημεῖο ἐκεῖνο, μέσω τοῦ ὁποῖου τὸ ἔμβρυο ἐνώνεται μὲ τὴ μητέρα του, τρέφεται, ζεῖ καὶ ἀναπτύσσεται, ἔτσι καὶ στὴ μυητικὴ γλώσσα ὀμφαλὸς ὀνομάζεται ὁ χώρος ἐκεῖνος μέσα στὸν κόσμον ὅπου, μὲ θεῖα πρωτοβουλία, γίνεται ἐγκατάσταση πνευματικῆς Χάριτος, προκειμένου νὰ ἐπιτελεστεῖ θεῖο Ἔργο παγκόσμιας ἀκτινοβολίας. Ὁ χώρος αὐτὸς ἐνώνεται μέσω ἀστρικοῦ ὀμφάλιου λώρου μὲ τὸ Θεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τρέφεται, συντηρεῖται καὶ ἐκτελεῖ τὸν προορισμὸ του ποὺ εἶναι νὰ διαδώσει στὸν κόσμον θεῖες βουλές. Ὁ ὀμφαλὸς ἐξασφαλίζει τὴ δίοδο ἐπικοινωνίας τῶν κάτω μὲ τὰ ἄνω, δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸ Θεῖον, ἀλλὰ βέβαια καὶ ἀντιστρόφως τῶν ἄνω μὲ τὰ κάτω.

Ὅμως ὁ ὀμφαλὸς δὲν εἶναι μόνο τὸ κέντρο τοῦ Κόσμου ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὸ κέντρο ἑνὸς κόσμου. Τοῦτος ἐντοπιζόταν σὲ ἕνα συγκεκριμένο σημεῖο ἑνὸς τόπου (βλ. τὸν ὀμφαλὸ τῶν Δελφῶν)· συχνὰ ἐπίσης ἕνας εὐρύτερος τόπος ἐπιλεγόταν ὡς ὀμφαλὸς (βλ. τὴ Δῆλο, τὸν Λυκαβηττό, τὸ λόφο τῆς Σιών, τὸν Καύκασο, τὴ Μέμφιδα καὶ τὴν Ἀβυδο στὴν Αἴγυπτο κ.ἄ.). Στους ἀρχαίους Ἕλληνες ἐξάλλου, κοινὴ ἦταν ἡ ἀντίληψη ἑνὸς ἱεροῦ κέντρου ὄχι μόνο στὴ στεριά ἀλλὰ ἐπίσης στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ θάλασσα. Ἔτσι, ὀμφαλὸς τοῦ οὐρανοῦ ἐθεωρεῖτο ὁ πολικὸς ἀστέρας, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο μοιάζει νὰ στρέφεται τὸ στερέωμα. Τὸ ἴδιο ἴσχυε καὶ γιὰ πολλοὺς λαοὺς τοῦ Βορρᾶ, ὅπως λόγου χάριν τοὺς Φίννους, τοὺς Σαμογέτες, τοὺς Κοριάκους, τοὺς Ἑσθονοὺς καὶ τοὺς Λάπωνες. Κέντρο τῆς θάλασσας ἐθεωρεῖτο γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ὅμηρος, τὸ νηοὶ τῆς Καλυψοῦς, ἡ Ὠγυγία^[1].

Ὁμφαλὸς εἶναι ἐπίσης καὶ τὸ κέντρο τοῦ ἀνθρώπινου μικρόκοσμου, ὅπως συμβαίνει τόσο στὸν ὀρθόδοξο Ἠσυχασμὸ ὅσο καὶ στὴ Γιόγκα. Στὸ ἡσυχαστικὸ κίνημα ποὺ θέριεψε τὸν 14ο αἰώνα στὸν Ἀθῶ, μυστικιστὲς μοναχοὶ κάποιων ἀγιορείτικων μονῶν κλείνονταν στὸ κελὶ τους καί, ἀπομακρύνοντας τὸν νοῦ τους ἀπὸ

Πληροφορίες

Φοῖβος Ι. Πιομπίνος

[Προβολὴ πλήρους προφίλ](#)

Σελίδες

[Αρχικὴ σελίδα](#)

[Ἡ γένεση τῶν μορφῶν](#)

[Οἱ διακρίσεις τῶν ὑλικῶν μορφῶν καὶ τὰ χαρακτηριστικά τους](#)

[Ἡ διερεύνηση τῶν μορφῶν](#)

[Ὁ ἄνθρωπος καὶ οἱ λοιπὲς φυσικὲς μορφές](#)

[Περὶ τῆς μοναδικότητος τῶν μορφῶν](#)

[Περὶ δυσμορφίας καὶ τερατομορφίας](#)

[Σκέψεις πάνω στὴν ἰσοτιμία τῶν φυσικῶν μορφῶν](#)

[Ὁ ἄνθρωπος ὡς δημιουργὸς ὑλικῶν μορφῶν](#)

[Ἀπόλλων Σωτήρ, ὁ Ἕλληνας Λόγος](#)

[Ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς ναὸς καὶ ὁ Δικέφαλος Ἄετὸς](#)

[Ἡ Ἑλλάδα ὡς ὀμφαλὸς καὶ ὁ Δικέφαλος Ἄετὸς](#)

[Ἡ συμβολικὴ παρουσία τοῦ λιονταριοῦ στὴν Ἀργολίδα](#)

[Σκέψεις πάνω στὴ θεματικὴ τῆς ὀρθόδοξης εἰκονογραφίας](#)

[Ἡ μέσω τῆς τέχνης διαφορετικὴ πνευματικὴ ὀπτικὴ Ἑλλάδας καὶ Δύσης](#)

[Σκέψεις πάνω στὶς διαφορὲς](#)

καθετὶ τὸ κοσμικόν, στηρίζαν τὸ πηγούνι τους στὸ στήθος τους καὶ προσήλωναν ἐπὶ ὥρες τὸ βλέμμα τους μὲ ἔνταση στὸν ὁμφαλὸ τους, ἀνιχνεύοντας ἐκεῖ τὴν ἔδρα τῶν ψυχικῶν δυνάμεων. Ἔτσι, σὲ κατάσταση ἀπόλυτης ἡσυχίας καὶ ἀδιάλειπτης προσευχῆς, κατέληγαν, ὕστερα ἀπὸ σκληρές, ἄγονες προσπάθειες μέσα στὴ σκοτοδινία καὶ τὴν ἀθυμία, νὰ περιπίπτουν σὲ ἔκσταση καὶ νὰ βλέπουν μὲ θεία εὐφροσύνη τὸ ἄκτιστο φῶς τοῦ Θαβώρ. Ἡ μυστικοπαθὴς αὐτὴ στάση γιὰ τὴ θεοπτία, πρόξενος μακροχρόνιων ξριδῶν μέσα στοὺς κόλπους τοῦ ὀρθόδοξου μοναχισμοῦ καὶ ἀσκητισμοῦ, ἦταν γνωστὴ ὡς ὁμφαλοσκοπία στοὺς ἀρχαίους Ἰνδοὺς καὶ τὴν καλλιέργησαν οἱ νεοπυθαγορικοί. Οἱ Ἰνδοὶ μάλιστα ὀνομάζουν τὸ ὁμφαλικὸ κέντρο *μανιπούρα-τσάκρα* καὶ ἀντιπροσωπεύει γι' αὐτοὺς τὸ κέντρο τῶν μεταμορφωτικῶν ἐνεργειῶν καὶ τοῦ στοιχείου τοῦ πυρός. Θεωρεῖται πῶς ὁ Συμεὼν ὁ Νεὸς Θεολόγος ὑπῆρξε, τρόπον τινά, ὁ εἰσηγητὴς, κατὰ τὸν 11ο αἰῶνα τοῦ ἡσυχαστικοῦ μυστικισμοῦ. Οἱ ἡσυχαστές, ποὺ ὀνομάστηκαν χλευαστικὰ ὁμφαλοψυχίτες ἢ ὁμφαλοσκόποι ἀπὸ τὸν ἄσπονδο πολέμιό τους Βαβλαᾶμ τὸν Καλαβρό, εἶχαν ἐνθερμοῦ υποστηρικτὴ τους καὶ ὑπερασπιστὴ τῶν θέσεών τους τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ (+1360). Παραπλήσιο κίνημα ἀναπτύχθηκε τὸν 17ο αἰῶνα καὶ στὴ Δύση, βασιζόμενο στὴ διδασκαλία τοῦ ἰσπανοῦ θεολόγου Μιγκέλ Μολίνος (1628-1696), οἱ δὲ ὁπαδοὶ του στὴ Γαλλία ὀνομάστηκαν κι αὐτοὶ ἡσυχαστές (Quétistes).

Ὅπως προαναφέρθηκε, ποικίλοι εἶναι οἱ χώροι τῆς γῆς ποὺ κατὰ καιροὺς ἔχουν ἐπιλεγεῖ ἀπὸ διάφορους πολιτισμοὺς ὡς πνευματικοὶ ὁμφαλοί. Οἱ Κέλτες, γιὰ παράδειγμα, εἶχαν κι αὐτοὶ διάφορα πνευματικὰ κέντρα. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ κάνει λόγο γιὰ τὸ *Locus Consecratus* (Καθιερωμένο Τόπο), στὸ δάσος τῶν Καρνούτων [2], ὅπου συναθροίζονταν οἱ Δρυῖδες ὁλόκληρης τῆς Γαλατίας γιὰ νὰ ἐκλέξουν τὸν ἀρχηγό τους. Τὸ Θεῖον εἶναι βέβαια ἐκεῖνο ποὺ κάθε φορὰ ὑποδεικνύει στοὺς ἐκλεκτοὺς Του τὸν καινούργιο χώρο ποὺ προορίζεται γιὰ πνευματικὸς ὁμφαλός. Ἡ δὲ ἀλλαγὴ ὁμφαλοῦ σημαίνει μετανάστευση τῆς θείας Χάριτος σὲ ἄλλο χώρο τῆς γῆς ὅπου οἱ ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων τὸ καλοῦν.

Ἄς ἐπανέλθουμε ὥστόσο στὰ ἡμέτερα πεδία. Στὸν κύριο μέγιστο πνευματικὸ ὁμφαλὸ παγκόσμιας ἐμβέλειας ποὺ λέγεται Ἑλλάς, ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολλοὶ φάροι ποὺ δίδαξαν – καὶ ἀρκετοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ διδάσκουν – τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν ἐποχῶν τὴν Ἀλήθεια. Τέτοιοι φάροι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Παρνασσὸ καὶ εἰδικότερα τοὺς Δελφοὺς μὲ τὴν Ἀνώτατη Ἡλιακὴ Συνείδηση ἐπὶ τῆς Γῆς, ὑπῆρξαν, μεταξὺ ἄλλων, ὁ Ὀλυμπος μὲ τὸ Δωδεκάθεο, ἡ Σαμοθράκη μὲ τὰ Καβείρια Μυστήρια, ἡ Πιερία μὲ τὰ Ὀρφικά, ἡ Κνωσὸς μὲ τὰ Μινωικά, ἡ Ἐλευσίνα μὲ τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια τῆς Δήμητρας καὶ τῆς Κόρης τῆς Περσεφόνης, ὁ Ὑμηττὸς μὲ τοὺς Λυκομήδες. Ἐξάλλου, μυστικὸ κέντρο παγκόσμιας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας, νοητὸς φάρος ὥστε νὰ φωτίζεται ἡ ἀνθρωπότητα στὸ δρόμο τῶν πεπρωμένων της, ὁμφαλὸς τοῦ ὁμφαλοῦ Ἑλλάς θεωρεῖται ἡ Ἀθήνα μὲ ὁμφαλικὸ ἐπίκεντρό της τὸ λόφο τῆς Ἀκρόπολός της.

Οἱ Δελφοὶ καθιερώθηκαν στὸ πανελλήνιο ὡς ὁ κατεξοχὴν «Γὰς ὁμφαλός» σύμφωνα μὲ πολὺ γνωστὸ θρύλο τῆς ἀρχαιότητος [3]. Θέλοντας ὁ Ζεὺς νὰ ἐξακριβώσει ποὺ βρισκόταν τὸ κέντρο τῆς Γῆς,

[μεταξὺ τῆς ἱερῆς εἰκόνας καὶ τοῦ
θηοσκευτικοῦ πίνακα](#)

[Σκόρπιες σκέψεις πάνω στὴν
ἐλληνικὴ γραμμὴ](#)

[Réflexions sur la thématique de
l'iconographie orthodoxe](#)

[L'art en tant que révélateur des
divergences spirituelles entre la
Grèce et l'Occident](#)

[Réflexions sur les différences entre
une icône et un tableau religieux](#)

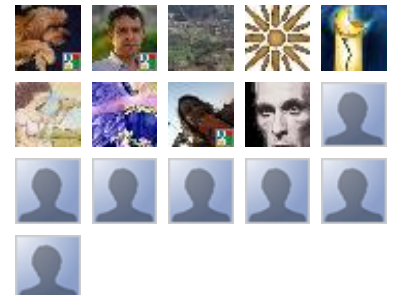
Αναγνώστες

Γίνετε μέλος αὐτοῦ ἱστότου

Google Friend Connect

Μέλη (16)

Εἶστε ἤδη μέλος; [Σύνδεση](#)

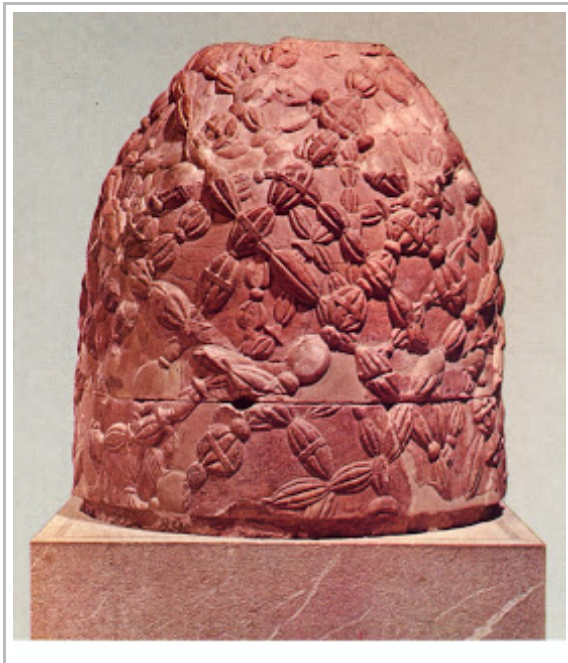

Αρχειοθήκη ιστολογίου

► **2010** (1)

ἐξαπέλυσε ἀπὸ τὰ πέρατά της στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύση δύο ἐξίσου γρήγορους ἀετούς, πὺν συναντήθηκαν στοὺς Δελφούς. Στὸ σημεῖο ἀκριβῶς ὅπου ταυτίστηκαν οἱ οὐρές τους ἦταν ὁ Ὀμφαλὸς ὅπου, σὲ ἀνάμνηση τοῦ γεγονότος τούτου, οἱ κάτοικοι ἔστησαν δύο χρυσοὺς ἀετούς πὺν πλαισίωναν ἕναν μαρμάρينو λίθο [4], ὁ ὁποῖος συμβόλιζε τὸν ὀμφαλὸ καὶ ἐπεσήμαινε ἔτσι τὸ κέντρο τῆς Γῆς. Βασιζόμενος ὁ Πίνδαρος σὲ αὐτὸν τὸ θρύλο, ὀνόμασε τὴν Πυθίαν «Διὸς αἰετῶν παρέδρον» [5]. Ἐκτοτε, ὁ ὀμφαλὸς παρεστάθη συμβολικῶς στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα συνήθως μὲ ὠοειδῆ λίθο κοσμημένο συχνότατα μὲ ταινίες δαφνῶν ἢ δικτυωτὸ πλέγμα, καὶ σπανιότερα μὲ κωνικοὺς ἢ πυραμιδόμορφους λίθους. Ὅμως καὶ ἀλλοῦ ἡ ὑλικὴ παρουσία τοῦ ὀμφαλοῦ συνδεόταν μὲ μιὰ ἱερὴ πέτρα. Ὀμφαλὸς ἦταν ὁ λίθος πὺν στήριζε τὴν Κιβωτὸ τῆς Διαθήκης στὸ ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων. Οἱ σὲ ὄρθια στάση τοποθετημένοι μεγάλιθοι πὺν ὀνομάζονται μενχιρ ἦταν, πιθανότατα, κελτικοὶ ὀμφαλοί. Ἀλλὰ καὶ κάθε ἀρχαῖος βωμός, κάθε ἀγία τράπεζα συμβολίζει ἕνα κέντρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο διέρχεται ἕνας ἄξονας τοῦ κόσμου.

Ἑλληνιστικὸ ἢ ρωμαϊκὸ ἀντίγραφο τοῦ ἀρχαῖου ὀμφαλοῦ· περιβάλλεται ἀπὸ τὸ «ἀγρηνόν», τὸ δικτυωτὸ πλέγμα, καὶ στὴν κορυφή του στηρίζονταν οἱ δύο χρυσοὶ ἀετοὶ πὺν, σταλμένοι ἀπὸ τὸν Δία, συναντήθηκαν στοὺς Δελφούς, Αρχαιολογικὸ Μουσεῖο Δελφῶν.

Ὁ δελφικὸς ὀμφαλὸς ἦταν τοποθετημένος στὸ ἅδυτο τοῦ ἱεροῦ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνα, κοντὰ στὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ. Λέγεται πὺς εἶχε στηθεῖ στὸν τόπο ὅπου ὁ Ἀπόλλων εἶχε σκοτώσει τὸν δράκοντα γιὰ τῆς Γαίας Πύθωνα καὶ συγχρόνως στὸ ρήγμα ὅπου εἶχαν ἐξαφανιστεῖ τὰ ὕδατα ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνα. Συμβόλιζε τὴ ζωτικὴ δύναμη πὺν κυριαρχεῖ στὶς τυφλές καὶ τερατώδεις δυνάμεις τοῦ χάους· σήμερὰ θὰ λέγαμε ὅτι συμβόλιζε τὴ λογικὴ ρύθμιση τοῦ βίου, ἢ ὁποῖα ὅμως ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἐσωτερικὴ κυριαρχία, μὲ τὴ νίκη ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ, καὶ ὄχι μὲ ἐξωτερικὴ βοήθεια. Κατὰ τὸν Πίνδαρο, ὁ δελφικὸς ὀμφαλὸς ἦταν κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Γῆς, παραπάνω κι ἀπὸ τὸ κέντρο

τοῦ δημιουργημένου σύμπαντος· συμβόλιζε τὴν ὁδὸ ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν τριῶν ἐπιπέδων τῆς ὑπαρξης: τῆς ὑπόγειας κατοικίας τῶν νεκρῶν, τοῦ ζῶντος ἀνθρώπου ἐδῶ κάτω καὶ τοῦ Θείου.

Σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω μυθολογικὴ ἐντόπιση τῶν Δελφῶν ὡς ὀμφαλοῦ τῆς Γῆς, οἱ παραστάσεις τοῦ ὀμφαλοῦ σὲ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ μνημεῖα συνδέονται συνήθως, φυσικῶ τῷ λόγῳ, μὲ τὸν Ἀπόλλωνα ἢ μὲ σύμβολα τῆς λατρείας του. Σὲ ἀγγεῖο τῆς Νεάπολης εἰκονίζεται Ἀπόλλων Κιθαρωδὸς νὰ κάθεται πάνω σὲ ὀμφαλό. Σὲ νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν, ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν Ἀντίοχο Α΄ μέχρι τὸν Ἀντίοχο ΣΤ΄, ἐνῶ στὴ μία τους πλευρὰ εἰκονίζεται πάντοτε ὁ ἐκάστοτε βασιλιάς τῆς Συρίας, στὴν πίσω πλευρὰ εἰκονίζεται συχνότατα ὁ Ἀπόλλων καθισμένος πάνω σὲ ὀμφαλό. Ἐδῶ ἀξίζει νὰ ἀναφερθοῦν καὶ δύο ἀναθηματικὰ ἀνάγλυφα μὲ παράσταση ὀμφαλοῦ, γιὰ τὸ λόγο ποὺ θὰ ἐξηγηθεῖ στὴ συνέχεια. Τὸ πρῶτο ἀνάγλυφο φυλάσσεται στὸ Μουσεῖο τῆς Σπάρτης (ὑπ' ἀριθμ. 468), ὅπου καὶ βρέθηκε, ἂν καὶ προέρχεται ἀπὸ κάλλιστο ἀττικὸ ἐργαστήριο. Στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ τούτου εἰκονίζεται ὁ Ἀπόλλων Κιθαρωδός, δηλαδὴ ὁ Πύθιος, καὶ ἀντικριστὰ του ἡ Ἄρτεμις σπένδουσα· ἀνάμεσά τους, στὰ πόδια τους, ὑπάρχει ὀμφαλός, φρουρούμενος στὴ βάση του ἀπὸ δύο ἀντικριστὰ εὐρισκόμενους αἰετοὺς, οἱ ὅποιοι ὅμως κοιτάζουν ὁ ἓνας πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὁ ἄλλος πρὸς δυσμὰς ^[6]. Στὸ δεύτερο ἀνάγλυφο τοῦ Δ΄ π.Χ. αἰῶνα, ποὺ βρέθηκε στὴν Αἴγινα καὶ φυλάσσεται στὸ ἐκεῖ Μουσεῖο, εἰκονίζεται καὶ πάλι ὁ Ἀπόλλων Κιθαρωδός νὰ στέκεται κατενώπιον στὸ δεξιὸ μέρος μέσα σὲ πλαίσιο, ἀποτελούμενο ἀπὸ παραστάδες μὲ ἐπιστύλιο. Στὸ ἀριστερὸ του κρατᾷ λύρα καὶ στὸ δεξιὸ του φιάλη, μὲ τὴν ὁποία κάνει σπονδὴ πάνω ἀπὸ δελφικὸ ὀμφαλό, καλυμμένο μὲ ἀγρηνό, πάνω στὸν ὁποῖο στέκονται οἱ δύο αἰετοὶ τοῦ δελφικοῦ μύθου στραμμένοι ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλο, ἀλλ' ἀποστρέφοντας τὸ κεφάλι τους πρὸς τὰ δύο σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα ἀπ' ὅπου πέταξαν κατὰ τὸ μῦθο. Στ' ἀριστερὰ εἰκονίζεται ἄντρας ἱκέτης, κατὰ τὰ παραδεδεγμένα πολὺ μικρότερος στὸ ἀνάστημα ἀπὸ τὸν θεό ^[7].

Ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐνδεικτικὰ παραδείγματα εἶναι προφανὴς ἡ σύνδεση τοῦ ὀμφαλοῦ μὲ τὴν ἀπολλώνια λατρεία, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη – στὴν πραγματικότητα – ἀπὸ τὴ λατρεία τοῦ Νοητοῦ Ἥλιου, τοῦ Πνευματικοῦ Ἥλιου, τὴ λατρεία δηλαδὴ τοῦ Θείου Λόγου, ἀφοῦ ὁ Ἀπόλλων ἀντιπροσωπεύει ἀνὰ τοὺς αἰῶνες τὸν Ἑλληνα Λόγο. Ἀπὸ τὰ παραπάνω ὅμως παραδείγματα γίνεται ἐπίσης φανερὴ ἡ μυστικὴ σύνδεση, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ μὲ τὸν Δικέφαλο Ἀετό, ἀφοῦ σὲ αὐτὸ τὸ ὕψιστο Ἐγρηγορὸς ἀνατέθηκε, σύμφωνα μὲ τὴν ἐσωτερικὴ παράδοση, ἡ ἀναγνώριση καὶ ἡ φρούρηση τοῦ Ὄμφαλοῦ τῆς Γῆς. Βέβαια, ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς ἐμφανίζεται μὲ κρυπτικὸ τρόπο μέσω τῆς παράστασης δύο αἰετῶν, ποὺ κοιτάζουν ὁ μὲν ἀριστερὸς πρὸς δυσμὰς, ὁ δὲ δεξιὸς πρὸς ἀνατολὰς. Πῶς ὅμως θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ διαφορετικὰ, ἀφοῦ δύο αἰετοὺς εἶχε ἀποστείλει ὁ Ζεὺς, σύμφωνα μὲ τὸν προαναφερθέντα θρύλο, προκειμένου νὰ ἐντοπιστεῖ τὸ σημεῖο τοῦ Κέντρου τῆς Γῆς; Τὸ ἐρώτημα βέβαια ποὺ τίθεται ἐδῶ εἶναι γιὰτί ὁ Ζεὺς εἶχε, κατὰ τὸ θρύλο, ἀποστείλει δύο αἰετοὺς ἀντὶ γιὰ τὸν Ἀετό του.

Ἡ θεία Ἀγάπη καὶ ἡ θεία Σοφία εἶναι ἐκφράσεις, ἐξωτερικεύσεις, τῆς Μοναδικῆς καὶ Ἑνιαίας Ἀρχῆς. Ὁ Δικέφαλος

Ἀετὸς εἶναι τὸ ἀρχέτυπο ἐκεῖνο ποὺ ἐκφράζει σχηματικά, στὸν κόσμον ἐτοῦτο τῆς ὕλης, τῇ συλλειτουργίᾳ τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀνώτατης θείας Δημιουργικῆς Δυνάδας. Ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς ὑποδηλώνει μυστικά τὴν ἔννοια τῆς διπολικότητας, τὴν ἔννοια τῆς ἐνοποιημένης ἄρρενας καὶ θήλειας διττῆς πνευματικῆς φύσης. Ἐξάλλου, ἡ ἀνάδειξη καὶ καθιέρωση κάποιου χώρου ὡς πνευματικοῦ ὀμφαλοῦ εἶναι συνδεδεμένη, κατὰ τὰ φαινόμενα, μὲ τὴν ἐκεῖ παρουσία καὶ δράση τοῦ Αἰώνιου Ἀρρενος καὶ τοῦ Αἰώνιου Θήλεος.

Καθὼς μέσα στὸ σύμπαν εἶναι διάχυτη τόσο ἡ ἄρρενα θεία Ἀρχὴ ἢ ἐνεργητικὴ Δύναμη ὅσο καὶ ἡ θήλεια θεία Ἀρχὴ ἢ δεκτικὴ Δύναμη, πάμπολλα εἶναι, ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια, τὰ σύμβολα τὰ ὅποια κατὰ καιροὺς υἰοθετήθηκαν στὸ χῶρο τῆς ἀπανταχοῦ μύησης καὶ στὰ ὅποια ἀνευρίσκουμε τὴ θεία Δημιουργικὴ Δυνάδα Ἀγάπη-Σοφία. Ἐνδεικτικὰ θὰ ἀναφέρουμε, ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ καὶ μόνον χῶρο, τὸν μινωικὸ διπλοῦν πέλεκυ (τὸν λάβρυ), τὸ ἐπίσης μινωικὸ σύμβολο τῶν δύο κεράτων τοῦ ταύρου, τὰ δικέφαλα ζῶα σὲ μινωικὲς σφραγίδες τῆς Κάτω Ζάκρου, τοὺς δύο ὄφεις τοὺς τοποθετημένους ἀντικριστὰ στὴν κορυφὴ τῆς ποιμαντορικῆς ράβδου τῶν ὀρθόδοξων ἀρχιερέων καθὼς καὶ ὅλα τὰ διπλὰ ἀντωπά, δηλαδὴ ἀντικριστὰ ἱστάμενα, ἢ μὲ περιπλεγμένους λαιμοὺς ζῶα ἢ πτηνὰ (λιοντάρια, παγώνια, περιστέρια κ.λπ.), μὲ προεξάρχοντα τὸν αἰτὸ μὲ τὶς δύο κεφαλὰς σὲ πληθώρα παραστάσεων, ἐραλδικῆς σημασίας.

Ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς δὲν εἶναι, λοιπόν, τοτέμ, οὔτε βασιλικὸς θυρεός, ἀλλὰ μυστικὸ ἢ ἀπόκρυφο σύμβολο, ποὺ χρησίμευε ὡς ἔμβλημα σὲ πολλὰς μυστικὲς ἐταιρίες. Στους Σουμμέριους, λόγου χάριν, χρησιμοποιοῦνταν ἀπὸ μιὰ θρησκευτικὴ καὶ ἀπόκρυφη ἐταιρία ποὺ ἀρχηγὸς τῆς ἦταν ὁ βασιλιάς τῆς Λαγκάς. Οἱ βασιλεῖς τῆς Λαγκάς ταύτιζαν τὴν προσωπικότητά τους μὲ ἐκείνη τοῦ Δικέφαλου Ἀετοῦ. Στὸ Μητροπολιτικὸ Μουσεῖο τῆς Νέας Ὑόρκης σώζεται μάλιστα τμῆμα ἀργυροῦ τελετουργικοῦ πέλεκυ, σουμμεριακῆς πιθανότατα προέλευσης, ποὺ χρονολογεῖται τὸ 1900-1750 π.Χ. καὶ παριστάνει τὸν Δικέφαλο Ἀετὸ μὲ ἀνθρώπινο σῶμα. Βέβαια οἱ Ἕλληνες ἐπιστήμονες ποὺ ἐκπύνησαν μονογραφίες γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Δικέφαλου Ἀετοῦ στὴν Ἑλλάδα (Σπ. Π. Λάμπρος, Ι. Ν. Σβορώνος, Γ. Α. Σωτηρίου, Ἀδ. Ἀμαντος, Ν. Βέης κ.ά.), ἀγνοοῦσαν τὶς σχετικὲς μὲ τὸ ἐν λόγω σύμβολο ἐσωτερικὲς παραδόσεις. Ὁ Ἰωάννης Ν. Σβορώνος, φερ' εἰπεῖν, πιστεύει πῶς ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς προέκυψε ἀπὸ τὴν «ἐκ παρανοήσεως μετατροπὴν τῶν δύο δελφικῶν αἰτῶν, ἐπικαθημένων ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ, εἰς ἓν δικέφαλον τέρας ἔχον πόδας τὰς οὐρὰς τῶν αἰτῶν, οὐρὰν δὲ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν» ^[8]. Ὅμως παραστάσεις Δικέφαλων Ἀετῶν ἔχουμε τόσο στὴν Ἀνατολή (π.χ. στοὺς Χετταίους, Σουμμέριους, Τουρκομάνους τῆς Περσίας, Σελτζούκους Τούρκους κ.ά.) ὅσο καὶ στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων.

Στὴν ἑλληνικὴ τέχνη, ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς ἐμφανίζεται – ἀπροκάλυπτα – ἤδη ἀπὸ τὸν ΙΣΤ΄ π.Χ. αἰῶνα ὡς τμῆμα χρυσοῦ μυκηναϊκοῦ περιδέραιου ποὺ φυλάσσεται στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο, στὴν Ἀθῆνα· καὶ λέμε «ἀπροκάλυπτα», ἐπειδὴ τὸ ἐν λόγω ὑψιστὸ σύμβολο ἐμφανίζεται καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα μόνον συγκεκαλυμμένα, ὅπως π.χ. σὲ μυκηναϊκὸ τάφο τῆς Κύπρου, ποὺ χρονολογεῖται τὸν ΙΑ΄ π.Χ. αἰῶνα, ὑπὸ τὴ μορφὴ δύο αἰτῶν

καθισμένων στὴν κορυφὴ σκῆπτρου, καθὼς ἄλλωστε καὶ στὰ προαναφερθέντα ἀνάγλυφα. Ἐπίσης μὲ προηγούμενο ἄρθρο μου ἐπεδίωξα νὰ ἀποδείξω ὅτι καὶ ὁ ἀρχαιοελληνικὸς ναὸς, καὶ ἰδίως ὁ δίπτερος, στὴν ὑπέρτατη πραγμάτωσή του, συμβολίζει, κρυπτικά καὶ αὐτός, ἕναν Δικέφαλο Ἀετό, ἀφοῦ ἔχει δύο ἀετώματα ^[9]. Ὡς σημειωθεῖ ἀκόμα ἡ περιγραφή τοῦ Λυκαίου ὄρους στὴν Ἀρκαδία ἀπὸ τὸν περιηγητὴ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνα Πausanias. Σύμφωνα μὲ αὐτήν, «στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ ὑπάρχει βωμὸς τοῦ λύκαιου Δία, ἀποτελούμενος ἀπὸ σωρὸ χῶματος· τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Πελοποννήσου εἶναι ὄρατὸ ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό [ὑψους 1.421 μ.]. Μπροστὰ στὸ βωμό, στ' ἀνατολικά, ὑψώνονται δύο κίονες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχαν παλαιότερα ἀετοὶ ἐπίχρσοι» ^[10]. Μέχρι σήμερα σώζονται οἱ βάσεις τῶν δύο τούτων κίωνων. Ἐξάλλου, δίδυμοι ἀετοὶ κοσμοῦσαν τὸ στέμμα τῶν Σελευκιδῶν στὴ Συρία καὶ τῶν Πτολεμαίων στὴν Αἴγυπτο.

Τὸ ὕψωμα Αἰλιάς (1400 μ. ὑψόμετρο), μία ἀπὸ τὶς τρεῖς ὑψηλότερες κορυφές τοῦ Λυκαίου ὄρους. Στὴν ἐδῶ εἰκόνα φαίνονται οἱ βάσεις τῶν ἀναφερόμενων ἀπὸ τὸν Pausanias δύο κίωνων, ἐπάνω στοὺς ὁποίους ἦταν στὰ κλασικὰ ἴσως χρόνια οἱ δύο ἐπίχρσοι ἀετοί.

Ἀφοῦ ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς, σύμβολο τοῦ Διπόλου ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν σύνδραση τοῦ Αἰώνιου Ἄρρενος καὶ τοῦ Αἰώνιου Θήλεος, συνδέεται στενὰ μὲ τὸν ὀμφαλό, φυσικὸ εἶναι νὰ συνδέεται καὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα, τὸν κατεξοχὴν ὀμφαλὸ τοῦ Κόσμου. Ἔτσι ἄλλωστε ἐξηγεῖται ἡ εὐρύτατη παρουσία τοῦ σχηματοποιημένου Δικεφάλου στὸν ἐλληνικὸ χῶρο, μολοντί δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἐπίσημο ἔμβλημα τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας, ἂν καὶ συμβόλιζε ἐξωτερικὰ τὴν κυριαρχία της στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀσία, οὔτε ἀπετέλεσε ποτὲ στοιχεῖο τῆς συμβολικῆς τῆς ἐπίσημης Ανατολικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Καὶ πράγματι, σὲ κανένα ἄλλο ἔθνος δὲν βρίσκουμε, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, κυρίως ὅμως ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ χρόνια ὡς τὶς μέρες μας, τὴν σὲ τέτοια ἔκταση καὶ ἀφθονία παρουσία τοῦ ἱεροῦ Δικεφάλου σὲ ὅλες τὶς ἐκφράσεις τόσο τοῦ δημόσιου ὅσο καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Πανελλήνων. Ὀλόκληρη ἡ ἐλληνικὴ ἐπικράτεια βρίθκει ἀπὸ παραστάσεις τοῦ Δικεφάλου Ἀετοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ περιοχές ὅπου ἄλλοτε μεγαλοῦργησε ὁ ἐλληνισμός. Ἀκόμα καὶ στὴ μακρινὴ πόλη Τάξιλα, στὸ Σιρκάπ τοῦ σημερινοῦ Πακιστάν, τὴν ὁποία ἐπισκέφτηκε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ 327 π.Χ., σώζεται ναὸς τοῦ Δικεφάλου Ἀετοῦ, ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἐπιγόνων. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα

ἦταν ἀναγνωρισμένη ἡ ιερότητά τοῦ ἐν λόγῳ Διπόλου ὥστε νὰ τοῦ ἀφιερώνεται ναὸς.

Ἀριστερά: Ὁ ναὸς τοῦ Δικέφαλου Ἀετοῦ, Σιρκάπ (Τάξιλα), Πακιστάν. Δεξιά: Λεπτομέρεια ἀπὸ τὰ θωράκια τοῦ ναοῦ μὲ ἐκτυπὴ παράσταση Δικέφαλου Ἀετοῦ.

Σύμφωνα μὲ κάποια παράδοση, στὴν οἰκία ὅπου γεννήθηκε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πῆγε καὶ κάθισε ζεῦγος ἀετῶν. Ἐξαρχῆς ἡ πλειονότητα τῶν ἱστορικῶν ἐρευνητῶν θεώρησε τὸν Δικέφαλο Ἀετὸ σύμβολο κοσμικῆς ἐξουσίας. Ἀκόμα καὶ γιὰ τὰ χρόνια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ ἱερὸς Δικέφαλος θεωρήθηκε σύμβολο τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας. Ὡς τέτοιο ἄλλωστε υἱοθετήθηκε, μετὰ τὴν Ἀλωση, ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα τῆς Μόσχας Ἰβάν Γ΄ (Βασίλειβιτς) τὸν Μέγα (1438-1505), ὁ ὁποῖος νυμφεύθηκε τὴν ἡγεμονίδα Σοφία Παλαιολογίνα, κόρη τοῦ τελευταίου δεσπότη τῆς Πελοποννήσου Θωμᾶ Παλαιολόγου καὶ ἀνιψιά τοῦ τελευταίου βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου. Ἀπὸ τὸν Ἰβάν Γ΄ τὸν παρέλαβαν οἱ ρῶσοι τσάροι γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἐγείρουν ἀξιῶσεις ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου ὡς δῆθεν νόμιμοι κληρονόμοι τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ ὡς ἡγέτες τοῦ μεγαλύτερου ὀρθόδοξου – κι ἐπιπλέον ἐλεύθερου – ἔθνους. Γιὰ παρεμφερεῖς λόγους χρησιμοποίησαν τὸν Δικέφαλο Ἀετὸ καὶ οἱ Αὐστριακοί, οἱ Βούλγαροι, οἱ Σέρβοι, οἱ Ἀλβανοί, οἱ Οὐγγροι κ.ἄ. σὲ ἐθνόσημα καὶ οἰκόσημα, ἀφοῦ ἔτσι κι ἄλλιῶς οἱ μονοὶ ἀετοὶ ὑπῆρξαν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα χρόνια διακριτικὸ σημεῖο ἀρχῆς, δηλαδὴ ὑψηλοῦ ἀξιώματος.

Ὅπως ἀναφέρεται σὲ χριστιανικὲς μυστικὲς παραδόσεις, ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς καθιερώθηκε ἀπὸ τὸν Μέγα Κωνσταντῖνο (280/288-337 μ.Χ.) ὡς ἱερὸ σύμβολο τῶν μεμνημένων, οἱ ὁποῖοι θὰ ὑποστήριζαν τὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἀπὸ συστάσεώς της στὸ ἔργο της. Σύμφωνα μὲ τὴ μυστικὴ ἱστορία τοῦ Δικέφαλου Ἀετοῦ, καθὼς ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος βάδιζε γύρω στὸ 320 μ.Χ. ἐπικεφαλῆς τῶν ρωμαϊκῶν μονοκέφαλων ἀετῶν γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει ἐπιδρομὴ βαρβάρων ἀπὸ τὴν Ἀσία, εἶδε μιὰ νύχτα ἀκτῖνα φωτὸς νὰ σχηματίζει στὸν οὐρανὸ σταυρὸ σὲ σχῆμα σπαθιοῦ καὶ πύρινα γράμματα ποὺ σχηματίζαν τὴ φράση: «Ἐν τούτῳ νίκα». Ἀμέσως μετὰ, στὴ θέση τους ἐμφανίστηκε ἓνας πρωτόγνωρος γι' αὐτὸν τεράστιος Δικέφαλος Ἀετὸς. Στὴ θεὰ αὐτή, ὁ αὐτοκράτορας λιποθύμησε. Ὅταν συνήλθε, ζήτησε μία χρυσή πλάκα, πάνω στὴν ὁποία χάραξε τὸν Δικέφαλο Ἀετὸ μαζὶ μὲ τὴν προφητικὴ φράση. Τὸ ὄραμα αὐτὸ καὶ ἡ ἐρμηνεία του τὸν μεταμόρφωσαν ἀπὸ ἀμείλικτο διώκτη τῶν Χριστιανῶν σὲ ἐνθερμὸ ὑπερασπιστὴ τους. Γι' αὐτὸ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου θεωρεῖται ὅτι ἔφεραν στὸ στήθος τους

τὴ συμβολικὴ παράσταση τοῦ Δικέφαλου Ἀετοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἦταν βέβαια δημιουργημὰ δικῆς τοῦ σύλληψης, οὔτε ἦταν αὐτοκρατορικὸς θυρεός. Πολλοὶ μάλιστα ἀπ' αὐτοῦς, καὶ πάντως οἱ πιὸ σημαίνοντες, ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ Ἀλέξιος Α΄ Κομνηνὸς (1081-1118) καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος (1449-1453), ὑπῆρξαν ἀρχηγοὶ μιᾶς μνητικῆς Ἑταιρίας, ἐκείνης τῶν Ἀδελφῶν τῆς Ανατολῆς, τῆς ὁποίας ἐσωτερικὸ ἔμβλημα ἦταν ὁ Δικέφαλος Ἀετός. Γι' αὐτό, ὁ ἱμπεράτορας – ἀπὸ τὴ λατινικὴ λέξι *imperator* – ἦταν βαθμὸς καὶ ἀξίωμα τῆς ἐν λόγω Ἑταιρίας, ἀσχέτως ἂν τὸ ἀπένεμαν σ' ἓνα πραγματικὸ αὐτοκράτορα ἢ ὄχι. Φέροντας λοιπὸν τὸν Δικέφαλο Ἀετὸ στὸ στήθος τους, οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἀπέτιαν φόρο τιμῆς πρὸς τὸ ἔμβλημα αὐτό.

Στοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ὁ ὀμφαλὸς παριστανόταν – κρυπτικὰ πιά κι αὐτὸς μὲ τὴ σειρὰ του – ἀπὸ τὰ ὀμφάλια. Ὀμφάλιον ὀνόμαζαν οἱ Βυζαντινοὶ τὴν ἀπὸ χρωματιστὸ (συνήθως πορφυρὸ) μάρμαρο στρογγυλὴ πλάκα, τὴν ὁποία τοποθετοῦσαν στὸ δάπεδο τῶν αἰθουσῶν, ναῶν κ.λπ., ποὺ ἦταν στρωμένο μὲ μωσαϊκὸ ἢ μαρμάρινες ὀρθογώνιες πλάκες. Τὰ ὀμφάλια τῶν ναῶν εἰκόνιζαν συνήθως – τί παράδοξο (!) – τὸν Δικέφαλο Ἀετό. Ἐνδεικτικὰ ἂς ἀναφερθεῖ ἡ ἀνάγλυφη πλάκα μὲ παράσταση τοῦ ἱεροῦ Δικεφάλου, ἡ ὁποία σώζεται στὸ δάπεδο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, Μητρόπολης τῆς βυζαντινῆς καστροπολιτείας τοῦ Μυστρᾶ, καὶ χρονολογεῖται τὸ 1300 μ.Χ. περίπου. Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι ὅτι μέχρι σήμερα ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ τοποθετεῖται ἓνα ὀμφάλιο στὸ δάπεδο πολλῶν καινούργιων ἱερῶν ναῶν, κάτω ἀπὸ τὸν τροῦλο καὶ μπρὸς ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη.

Ἀνάγλυφη πλάκα μὲ παράσταση τοῦ Δικέφαλου Ἀετοῦ (περ. 1300 μ.Χ.) στὸ δάπεδο τῆς Μητρόπολης (ναοῦ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου), Μυστρᾶς.

Ἡ Ἑλλάδα ὑπῆρξε ἀνέκαθεν γενέτειρα φωτεινῶν πνευμάτων, τῶν ὁποίων ἡ παρουσία καὶ τὸ ἔργο μεταλαμπάδευσαν τὸ Φῶς σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμον. Ἄλλωστε ἡ ἴδια ἡ ἱστορία τῆς τὴν καταξιώνει ὡς ὀμφαλὸ θείας Χάριτος καὶ νοητὸ φάρο πολιτισμοῦ, ἀποδεικνύοντας πῶς δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ χώρα, ἓνα κράτος ἢ ἓνα

ἔθνος ἀλλὰ ζῶσα ἐξελισσόμενη Ἰδέα, καὶ ὑπ' αὐτὴ τὴν ἔννοια γίνεται λόγος γιὰ τὴν Ἑλλάδα στὸ παρὸν κείμενο. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐσωτερικὴ παράδοση, «δὲν εἶναι τυχαῖο ποὺ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας συνδέεται μὲ τὴ φανέρωση τοῦ Ἔργου τοῦ Λόγου στὴ Νέα Κοσμικὴ Περίοδο. Καὶ δὲν εἶναι σύμπτωση ὅτι τοῦτο ἀποσιωπᾶται, ἀποκρύπτεται ἢ διαστρεβλώνεται συστηματικά, μαζὶ μὲ τὴν ἀδιάλειπτη καὶ μεθοδευμένη πολεμικὴ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα». Τόπος ὑψιστῆς πνευματικότητος, κέντρο παγκόσμιας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας, εἶναι λοιπὸν ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάδα, ἡ εὐλογημένη ἀπὸ τὶς θεῖες Δυνάμεις καὶ καθαγιασμένη μὲ τὶς ἑκατοντάδες ἐξωκλήσια – φαινόμενο μοναδικὸ παγκοσμίως – διάσπαρτα στοὺς κάμπους καὶ τὰ λαγκάδια ἢ σκαρφαλωμένα σὲ κάθε λοφάκι, κάθε βουνοκορφή, κάθε βραχονησίδα. Γ' αὐτό, εἶναι πολὺ φυσικὸ ποὺ σ' ἓναν τέτοιο τόπο ὁ ἱερός Δικέφαλος βρῆκε, μετὰ κυρίως τὴν πτώση τῆς Βασιλεύουσας, τέτοια ἀπήχηση στὶς ψυχὲς τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἱερός Δικέφαλος συνυφάνθηκε μὲ τοὺς πόθους καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ σκλαβωμένου ἑλληνισμοῦ καὶ θεωρήθηκε μάλιστα ὡς ὑψηλὸ ἔθνικὸ σύμβολο, ἐνῶ ἡ λαϊκὴ παράδοση τὸ διέσωσε ὡς σύμβολο σύνδεσης τοῦ ὑπόδουλου ἔθνους μὲ κέντρο πνευματικῆς δυνάμεις. Ἐξάλλου, ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς υἱοθετήθηκε ὡς σύμβολο καὶ τῆς αἰχμάλωτης ἀλλὰ πάντοτε μαχόμενης Ἐκκλησίας, κοσμώντας τὰ κίτρινα λάβαρα τῆς. Ἔτσι, δὲν εἶναι διόλου τυχαῖο ποὺ ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς ἀποτελεῖ τὸ προσφιλέστερο θέμα – ὅχι βέβαια γιὰ διακοσμητικούς ἀπλῶς λόγους – τῆς νεοελληνικῆς τέχνης καὶ κατέχει σὲ αὐτὴν ἐντελῶς ἐξαιρετικὴ θέση. Εἰδικὰ στὴ λαϊκὴ τέχνη ἐμφανίζεται μὲ ἀπειράριθμες καὶ πολύμορφες ἀπεικονίσεις, ἀποδεικνύοντας περὶτρανὰ ὅτι, ἂν καὶ εἶχε ἀποκτήσει τόση μεγάλη σημασία στὰ βυζαντινὰ χρόνια, δὲν ἔχασε ποτὲ τὴ συμβολικὴ του δύναμη μετὰ τὴν Ἄλωση, ἀλλὰ ἀπεναντίας διατηρήθηκε ὁλοζώντανος στὴ συνείδηση τῶν Πανελλήνων.

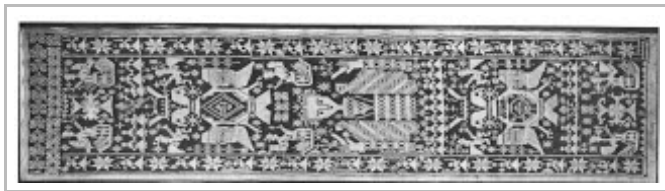
Πάμπολλους δικέφαλους αετοὺς βρίσκουμε, λοιπόν, στὴ διακόσμηση τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σπιτιῶν. Στὴν ἐκκλησιαστικὴ χρῆση, δικέφαλοι αετοὶ εἰκονίζονται σὲ δάπεδα ναῶν, τέμπλα, βημόθυρα, ἄμβωνες, ἐκκλησιαστικὰ σκεύη, ἄμφια, εὐαγγέλια, ἐγκόλπια, σταχῶσεις ἱερῶν βιβλίων, κεραμικὰ αὐγὰ πολυελαίων κ.λπ. Στὴν κοσμικὴ χρῆση, δικέφαλοι αετοὶ εἰκονίζονται σὲ λαϊκὰ κεντήματα καὶ ὕφαντά (π.χ. στὰ τρυπητὰ κεντήματα τῆς Ἀστυπάλαιας τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνα καὶ σὲ κρητικὰ ὕφαντά), σὲ φορεσιές (π.χ. στὴν ἄκρη τῆς μπόλιας, τὴν ὕφαντὴ ἢ χρυσοκέντητη ζώνη, τὰ χρυσοποίκιλτα σιγκούνια, τὰ κοντογούνια), σὲ ταγάρια, στὴν ξυλογλυπτικὴ τόσο τὴν ἀστικὴ ὅσο καὶ τὴν ποιμενικὴ (π.χ. στὰ σκυριανὰ ἔπιπλα, στὶς σφραγίδες γιὰ τοὺς ἄρτους, στὰ κουτάλια, τὶς

Πρόσοψη κασέλας (18ος αἰ.), 0,31 x 0,81 μ., Μουσεῖο Σκύρου. Ἡ σύνθεση ἀναπτύσσεται συμμετρικὰ γύρω ἀπὸ τὸ κεντρικὸ θέμα τοῦ Δικέφαλου Ἀετοῦ. Τὰ ὑπόλοιπα διακοσμητικὰ στοιχεῖα εἶναι καὶ αὐτὰ διπλά, ἐνῶ τὰ ζῶα εἶναι

ἀντικριστά. Τὰ κυπαρίσσια, ἀπὸ τὰ συνηθέστερα θέματα τῆς ἀστικῆς ξυλογλυπτικῆς, παρουσιάζονται ἐδῶ σὲ ἀξιοσημείωτη παραλλαγή· εἶναι δίκροφα.

ρόκες), στὴν ἀγγειοπλαστική, στὴ λιθογλυπτική (π.χ. στὰ πέτρινα ἢ μαρμάρινα θνῆσκα ἀλλὰ καὶ γενικότερα τὰ κυκλαδίτικα ὑπέρθυρα καὶ στοὺς φεγγίτες τῶν παραθύρων), στὴν ἀργυροχοΐα καὶ τὴ χρυσοχοΐκή (π.χ. στὰ γιαννιώτικα γιορντάνια, τὶς πόρπες, τὰ σκουλαρίκια, τὰ βραχιόλια, τὰ τεπελίκια, τὰ τσαπράζια, τὰ ἀσημένια κίουστέκια, τὶς ταμπακέρες, τὶς πάλες, τὰ χαϊμαλιά), στὴ μεταλλουργία (π.χ. στὰ χατζάρια, τὰ γιαταγάνια, τὰ καριοφίλια), καθὼς καὶ σὲ πάμπολλα οἰκόσημα ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν. Σημειωτέον ὅτι ἀκόμα καὶ ἡ ξένη βιομηχανία, θέλοντας νὰ κάνει ἀγαπητὰ τὰ προϊόντα τῆς στὸν τόπο μας, τὰ στόλιζε τὶς περισσότερες φορὲς μὲ τὸν δικέφαλο αἰετό. Βλέπουμε, λοιπόν, τὰ ἰταλικά λαγήνια ποὺ προορίζονταν γιὰ τὴν Ἀνατολὴ νὰ εἶναι διακοσμημένα μὲ δικέφαλους αἰετούς.

Κέντημα τῆς Ἀστυπάλαιας μὲ δικέφαλους αἰετούς, Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.

Ἡ Ὁρθοδοξία ἐξάλλου, μόνη αὐτὴ ἀπὸ τὰ λοιπὰ χριστιανικά δόγματα, ἀπέδωσε μὲ ἐντελῶς εὐρηματικό, ὑψηλὸ καὶ κεκρυμμένο τρόπο, μέσω τῆς ἑλληνικῆς πρωτίστως εἰκονογραφίας, τὸ ὑψηλὸ σύμβολο πνευματικῆς Ἀρχῆς ποὺ εἶναι ὁ Δικέφαλος Ἀετός, δηλαδὴ τὸ ἱερὸ Δίπολο, ὅπως προαναφέρθηκε, τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ. Συγκεκριμένα, ἡ ὀρθόδοξη εἰκονογραφία τῆς μεταβυζαντινῆς κυρίως περιόδου ἀπεικονίζει τὸν Ἰωάννη τὸν Βαπτιστή, τὸν Ἀποκεφαλισθέντα, ὡς πτερωτὸ ὄν μὲ τεράστιες φτεροῦγες ποὺ φτάνουν ὡς τὴ γῆ καὶ μὲ δύο κεφαλές, ἂν καὶ ἡ μία μέσα σὲ πινάκιο (βλ. π.χ. τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου, ἡ ὁποία χρονολογεῖται στὸ 2ο μισὸ τοῦ 16ου αἰώνα, φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ σπουδαίου ἀγιογράφου Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ καὶ φυλάσσεται στὸ Μουσεῖο Ζακύνθου).

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (17ος αἰ.), Ἰωάννης Τζενέτος, φορητὴ εἰκόνα,
Μονὴ Πεντέλης.

Βέβαια, γιὰ ὅποιον δὲν γνωρίζει τὴ μυστικὴ ἔννοια τῶν συμβόλων, εἶναι ἀπορίας ἄξιο πῶς ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς καὶ Πρόδρομος Κυρίου εἰκονίζεται, αὐτὸς μονάχα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἁγίους, ὡς πτερωτὸ ὄν. Ὁ βυζαντινολόγος Ἀνδρέας Ξυγγόπουλος τὸ ἀποδίδει ἀπλῶς στὴν προφητικὴ νύξη τοῦ εὐαγγελικοῦ ἔδαφίου: «οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν ἔμπροσθέν σου» (Ματ. 11.10). Ἀλλωστε καὶ ἡ ὀρθόδοξη Ὑμνολογία ἀναφέρει τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο ὡς ἑνσαρκὸ ἄγγελο ^[11]. Πιὸ ἀξιοπερίεργη ὡστόσο φαίνεται, ἐξωτερικὰ πάντοτε, ἡ ἀπεικόνισή Του μὲ δύο κεφαλές. Αὐτὰ ἰσχύουν, ἐξυπακούεται, γιὰ ὅσους ἀγνοοῦν τὴν ἐσωτερικὴ ἐρμηνεῖα τοῦ Δικέφαλου Ἀετοῦ καὶ τὴν κρυπτικὴ ἀπεικόνισή τῆς ἄρρενας ἑκφρασῆς Του.

Ἡ μοναδικὴ ἄλλη χαρακτηριστικὴ περίπτωση ἀπεικόνισης ἀπὸ τὴ βυζαντινότητα, πλὴν ὅμως λαϊκὴ αὐτὴ τὴ φορὰ, ἀγιογραφία τοῦ ἱεροῦ Δικεφάλου, στὴ θήλεια ὡστόσο ἑκφρασή του, εἶναι ἐκείνη τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ ὁποία εἰκονίζεται συχνὰ μὲ δύο κεφαλές, ἀκόμα πιὸ ὑπαινικτικὰ μολαταῦτα, ἀφοῦ κατὰ κανόνα κρατᾷ ἓνα πινάκιο πὺν περιέχει τὰ δύο μάτια τῆς ἡ έντελῶς σπανιότατα ἓνα δεύτερο κεφάλι.

Ἡ ἀγία Παρασκευή, φορητὴ εἰκόνα σύγχρονης ἐποχῆς διὰ χειρὸς Χρήστου Ν. Λιόνδα.

Ἐξάλλου, καὶ σὲ φορητὲς εἰκόνες τῆς ἀγίας Αἰκατερίνας, ἄλλης μίας θήλειας ἑκφρασης τοῦ ἱεροῦ Δικεφάλου, βλέπουμε τὸ ὑπέρτατο τοῦτο σύμβολο νὰ εἰκονίζεται στὸ μανδύα τῆς ἀγίας μὲ τρόπο πὺν ἡ καθεμία κεφαλὴ τοῦ Δικέφαλου Ἄετοῦ νὰ ἀποτυπώνεται στὸ κάθε μέρος τοῦ ἐνδύματος (βλ. τέτοιες εἰκόνες στὸ Βυζαντινὸ καὶ Χριστιανικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, ὅπως π.χ. ἐκεῖνες πὺν φιλοτεχνήθηκαν τὸν 17ο αἰῶνα ἀπὸ τοὺς ἀγιογράφους Βίκτορα καὶ ἱερομόναχο Σίλβεστρο).

Ἡ ἀγία Αἰκατερίνα (1692), Βίκτωρ, φορητὴ εἰκόνα, 120x85 ἐκ., Βυζαντινὸ καὶ Χριστιανικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν.

Σημειώσεις

1. Ὀδύσσεια α 50 («... ὅθι τ' ὀμφαλὸς ἐστὶ θαλάσσης»). [Πίσω](#)
2. Ἡ χώρα τῶν Καρνούτων, λαοῦ τῆς κελτικῆς Γαλατίας, ἐκτεινόταν στὴ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σηκουάνα (Seine) καὶ Λίγηρα (Loire) περιοχῇ, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὶς σημερινὲς διοικητικὲς περιφέρειες τῆς Σάρτρης (Chartres), τῆς Ὁρλεάνης (Orléans) καὶ τοῦ Μπλουά (Blois). [Πίσω](#)
3. «... καὶ ἐκάλεσαν τῆς γῆς ὀμφαλόν, προσπλάσαντες καὶ μῦθον ὃν φησι Πίνδαρος, ὅτι συμπέσειεν ἐνταῦθα οἱ ἀετοὶ οἱ ἀφεθέντες ὑπὸ τοῦ Διός, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς δύσεως ὁ δ' ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς· οἱ δὲ κόρακάς φασι. Δείκνυται δὲ καὶ ὀμφαλὸς τις ἐν τῷ ναῷ τεταινιωμένος καὶ ἐπ' αὐτῷ αἱ δύο εἰκόνες τοῦ μύθου», Στράβων, Γεωγραφικῶν Θ' (Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα), C. 419. [Πίσω](#)
4. «Τὸν δὲ ὑπὸ Δελφῶν καλούμενον Ὀμφαλὸν λίθου πεποιημένου λευκοῦ, τοῦτο εἶναι τὸ ἐν μέσῳ τῆς γῆς πάσης αὐτοὶ τε λέγουσιν οἱ Δελφοὶ καὶ ἐν ᾧδῃ τινι Πίνδαρος ὁμολογοῦντα σφισιν ἐποίησεν», Πανσανίας, Φωκικά, 16.3. [Πίσω](#)
5. Πίνδαρος, Πυθιονίκος Δ' (Ἀρκεσιλάῳ Κυρηναίῳ ἄρματι), 4. [Πίσω](#)
6. Βλ. Paul Wolters στὸ *Mitteilungen des Kaiserlich-Deutschen Archäologischen Instituts*, Athenische Abteilung, τόμ. 12, Verlag von Karl Wilberg, Athen 1887, σσ. 378-383, πίν. XII. Ἐπίσης Ulrich Hausmann, *Griechische Weihreliefs*, Walter de Gruyter & Co., Berlin 1960, σ. 65, πίν. 35. [Πίσω](#)
7. Βλ. Ἰωάννης Ν. Σβορώνος, *Αρχαιολογικὴ Ἐφημερίς*, περιοδικὸν τῆς Αρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, περίοδος τρίτη, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, Ἀθήνησι 1912, σσ. 254-255, πίν. 22. [Πίσω](#)
8. Ἰωάννης Ν. Σβορώνος, *Δικέφαλος Ἄετός τοῦ Βυζαντίου*, Ἀθῆναι 1914. [Πίσω](#)
9. Φοῖβος Ι. Πιομπίνος, «Ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς ναὸς καὶ ὁ Δικέφαλος Ἄετός», *Πάροδος* 17, σσ. 1914-1922. [Πίσω](#)
10. Πανσανίας, *Ἀρκαδικά*, 38.7 (μτφρ. Νικ. Δ. Παπαχατζῆ). [Πίσω](#)
11. Ὁ Λόγος Β' εἰς τὸ Γενέσιον τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Σαγῆν ἀναφέρει στοὺς Χαιρετισμοὺς στὸν Ἰωάννη: «Χαῖρε, Προφήτα καὶ Πρόδρομε, ἐπίγειε Ἄγγελε καὶ οὐράνιε ἄνθρωπε»· καὶ ἄλλου: «... μὲ τὴν ἰσάγγελον Ζωήν». [Πίσω](#)

* Πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ *Εμβόλιμον*, τχ 61-62, Καλοκαίρι - Φθινόπωρο 2011, σσ. 53-60.

[Αρχική σελίδα](#)

Εγγραφή σε: [Αναστήσεις \(Atom\)](#)

